Wat is dood?

door: Gerard Oudijn

www.gezondewoorden.nl

1. wat is dood? inleiding

Het beantwoorden van de vraag wat de dood is, zou niet moeilijk moeten zijn. Als we er verschillende woordenboeken op naslaan, krijgen we definities als: de toestand die intreedt bij het eindigen van het leven, overleden, niet meer levend, enz. Wikipedia beschrijft het iets uitgebreider:

> *De dood is een onomkeerbare toestand waarbij een voorheen levend organisme geen stofwisseling of andere actieve levensfuncties meer heeft.*

afwezigheid van leven
Dood is op zichzelf niets, maar het beschrijft de afwezigheid van iets: dood is de afwezigheid van leven. Zoals duisternis de afwezigheid is van licht. Wanneer een mens sterft en doodgaat, is dat de *beëindiging* van leven.

misverstand
En daarmee zou de vraag wat de dood is, beantwoord kunnen zijn. We zouden talloze verzen uit de Schrift kunnen behandelen waar dit bevestigd wordt en dat zullen we ook doen. Maar er is een wijdverbreid misverstand met betrekking tot de dood. Over het algemeen leert men dat dood niet werkelijk dood is. De mens zou een onsterfelijke ziel hebben en wanneer hij op aarde de ogen sluit, dan slaat hij elders de ogen weer open.

Deze gedachte heerst in alle religies, inclusief de christelijke. Maar ook buiten religie is dit vaak het idee. Mensen hebben toch wel een gevoel 'dat er iets moet zijn' na dit leven. Er zijn dan ook mensen die niet in 'een god' geloven, maar wel met hun overleden familieleden praten. Maar denk ook aan uitdrukkingen als: hij is nu een sterretje aan de hemel.

de christelijke variant
De christelijke lezing hiervan is, dat er over de overledene dingen worden gezegd als 'hij juicht nu voor Gods troon', dat hij 'opgenomen is in hemelse heerlijkheid', 'nu op een betere plek is', enz. Al deze uitspraken insinueren dat dood, niet werkelijk dood is, maar een voortzetting van leven. Waar dit vandaan komt en wat voor gevolgen deze ideeën over de dood hebben, wil ik bepreken in de volgende blogs.

Want wat zegt de bijbel over de toestand van de doden? Om een zo duidelijk mogelijk beeld te geven over wat de dood is, zullen we heel wat bijbelgedeeltes moeten bezien, waarover misverstanden bestaan. Bijvoorbeeld: wat is er gebeurd met Henoch en Elia? Waar gaat de gelijkenis van de arme man en Lazarus over, is dat een beschrijving van de toestand van de doden? Wat zei Jezus tegen de moordenaar aan het kruis? Sprak Saul bij de waarzegster van Endor met een dode Samuël? En: wat is de tweede dood? Enz., enz.

2. wat is dood? Die alleen onsterfelijkheid heeft

Als dood niet werkelijk dood zou zijn en de mens een onsterfelijke ziel heeft, zijn alle mensen feitelijk onsterfelijk. De doden leven dan ergens anders voort en leggen bij het sterven slechts het aardse leven af om 'in het hiernamaals' de ogen weer op te slaan.

> *1 Timotheüs 6 (naar ISA)*
> [14] ...tot aan de verschijning van onze Heer, Christus Jezus,
> [15] (...) de Koning der koningen en de Heer der heren,
> [16] *die alleen onsterfelijkheid heeft* en een ontoegankelijk licht bewoont...

Eersteling
Paulus zegt hier dat er slechts *Eén* is die *onsterfelijkheid* heeft: Christus Jezus. Hij is de Eerste, en tot nu toe Enige, die opgewekt is in onvergankelijkheid. Christus is opgewekt uit de doden, en heeft de dood achter zich, de dood heerst niet meer over Hem (Rom.6:9). Dit in tegenstelling tot andere doden in de Schrift waarvan we lezen dat ze werden opgewekt, zoals Lazarus en de jongeling van Naïn. Zij ontvingen hun oude leven terug en zijn later alsnog gestorven.

de dood onwerkzaam
Het woord dat in 1 Tim.6:16 vertaald is met onsterfelijk *(athanasia, G110)* komt behalve hier, nog twee keer voor in 1 Korinthe 15. In dit hoofdstuk geeft Paulus een lange uiteenzetting over de opstanding en zegt daar dat Christus de Eersteling is van de ontslapenen (1 Kor.15:20). Hij is de Eerste, die is opgewekt in onvergankelijkheid, heerlijkheid, en kracht (1 Kor.15:42-43). *Levendmaking* is dus: levend gemaakt in *onvergankelijkheid* (2 Tim.1:10). *Onsterfelijkheid* betekent dat de dood *buiten werking is gesteld.*

Eersteling en eerstelingen
Christus heeft als enige onsterfelijkheid. In 1 Korinthe 15:53-54 wordt de groep beschreven die als *eerstvolgende* onsterfelijkheid ontvangt. Paulus spreekt hier van een geheim (1 Kor.15:51). Het gaat over de ecclesia, het lichaam van Christus. Bij de *parousia* zullen de doden in Christus onvergankelijk opgewekt worden en degenen die levend zijn overgebleven tot dat moment, zullen veranderd worden. Zij zullen als sterfelijke mensen, onsterfelijkheid aandoen, een nieuw lichaam ontvangen en weggerukt worden, de Heer tegemoet in de lucht (1 Kor.15:51-54; 1 Thess.4:13-17).

Christus is als Eersteling levend gemaakt. Het woord *eersteling* verwijst naar *de eerste vrucht van de oogst* en we komen het begrip in de Hebreeuwse bijbel dan ook vaak tegen (o.a. Ex.34:22; Lev.23:10, 17 en 20), omdat de door God aan Israël gegeven hoogtijden samenhangen met de oogsten.

volgorde
Christus is de Eersteling en wij, als Zijn lichaam, delen in die positie van eerstelingen (Rom.8:23; 2 Thess.2:13) en zullen als eerstvolgende in rangorde worden levend gemaakt (1 Kor.15:23). Maar het verzamelen van de eerstelingen had altijd het oogmerk en de belofte dat de *hele* oogst zou volgen. God gaat de dood teniet doen, zodat *alle mensen* onsterfelijkheid zullen ontvangen!

> *1 Korinthe 15 (naar ISA)*
> [20] Maar nú, Christus is gewekt uit de doden, de Eersteling van hen, die ontslapen zijn.
> (…)
> [22] Want net zoals in Adam allen sterven, zó zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden. [23] Maar ieder in zijn eigen rangorde...

Christus is de enige die onsterfelijkheid heeft, maar Hij is ook de garantie dat de rest zal volgen!

3. wat is dood? is de ziel onsterfelijk?

Het idee van de onsterfelijke ziel is algemeen aanvaard binnen het christendom, maar is over het algemeen de standaard leer in elke religie. De oorsprong van deze theorie is te vinden in de Griekse filosofie. Maar wat zegt de Schrift over de ziel?

> Genesis 2 *(naar ISA)*
> [7] En JAHWEH God vormt de mens uit het stof van de grond, en Hij blaast in zijn neusgaten de adem van het leven; en de mens wordt tot een levende ziel.

nephesh
Dit is de eerste keer dat het woord *ziel (nephesh, H5315)* in de bijbel voorkomt. Het Hebreeuwse *nephesh* is afgeleid van een woord dat *een ademend wezen* betekent. God blies in Adam de adem van leven, en zo kreeg de mens levenskracht, die door de ademhaling in stand wordt gehouden. Bij het sterven stopt de ademhaling en is de mens geen levende ziel meer, maar een dode ziel. Want een ziel is sterfelijk.

> *Ezechiël 18 (naar ISA)*
> [20] De ziel die zondigt, die zal sterven.

nazireeërschap
Over het nazireeërschap wordt gezegd dat degene die de belofte van het nazireeërschap had gedaan, niet met een dode in aanraking mocht komen. Het komt in de meeste vertalingen niet uit de verf, maar in de grondtekst wordt gesproken over *een dode ziel.*

> *Numeri 6 (naar ISA)*
> [6] Al de dagen, dat hij zich apart houdt voor *JAHWEH*, zal hij niet tot *een dode ziel* komen.

dode ziel
Een dode ziel is het lichaam van een overledene en wordt door de Schrift zo aangeduid. Iets soortgelijks, over het niet aanraken van een dode, wordt gezegd over de priesters. Ook zij mochten niet met doden in aanraking komen, anders werden zij onrein.

> *Leviticus 21 (naar ISA)*
> [1] En JAHWEH zegt tot Mozes: Zeg tot de priesters, de zonen van Aäron, en jij zegt tot hen: Niemand zal zich verontreinigen aan *een [dode] ziel* onder zijn volksgenoten.

onrein
Het woord ‘dode’ staat hier tussen haakjes, omdat het ingevoegd is en niet in de grondtekst staat. Toch geven de meeste vertalingen hier weer met ‘een dode’. Priesters mochten namelijk geen doden aanraken, op enkele uitzonderingen na, die in de volgende verzen beschreven worden (Lev.21:2-3). Maar in de grondtekst staat slechts dat de priesters zich niet zouden verontreinigen aan een *ziel (nephesh).* Het woord *dode* wordt overgeslagen, omdat het volstrekt helder is dat het over een *dode* ziel gaat. Van de hogepriester wordt dan ook een paar verzen later gezegd:

> *Leviticus 21 (naar ISA)*
> [1] En bij geen enkele *dode ziel* zal hij komen; zelfs aan zijn vader of aan zijn moeder zal hij zich niet verontreinigen.

mens en dier
De mens is een ziel en omdat de mens sterfelijk is, is de ziel dat ook. Voordat de mens genoemd wordt als levende ziel (Gen.2:7), wordt van dieren gezegd dat zij zielen zijn (Gen.1:20, 21, 24 en 30). De ziel van het vlees is in het bloed (Lev.17:11), dus alle wezens met (een) bloed(somloop) zijn zielen en zij zijn sterfelijk.

> *Psalm 116 (naar ISA)*
> [8] Want U hebt mijn ziel van de dood bevrijd, mijn oog van tranen, mijn voet van in elkaar zakken.
> *1 Koningen 19 (naar ISA)*
> [4] En hij (=Elia) trok een dagreis ver de woestijn in, en hij zat onder een bremstruik en vroeg dat zijn ziel zou sterven, en zeide: Het is genoeg! Neem nu JAHWEH, mijn ziel, want ik ben niet beter dan mijn vaderen.
>
> *Jona 4 (naar ISA)*
> [8] (...) En hij (=Jona) vraagt of zijn ziel mag sterven, en hij zegt: Mijn dood is beter dan mijn leven.
>
> *Marcus 3 (naar ISA)*
> [4] En Hij zegt tegen hen: Is het geoorloofd op de sabbatten goed te doen, of kwaad te doen, een ziel te redden, of te doden? Maar zij waren stil.

We vinden in de Schrift vele voorbeelden van het feit dat de ziel sterfelijk is. Wanneer iemand sterft, komt hij niet op een andere plek waar een vorm van bewustzijn is. Dood is dood en is geen andere vorm van leven. De dood is als een slaap en daarom spreekt de Schrift over *ontslapenen.* De hoop voor elke mens is dat hij wordt opgewekt uit de dood. God maakt de doden levend.

> *Romeinen 4 (naar ISA)*
> [17] (...) God, die de doden levend maakt, en die de dingen roept, die niet zijn, als zijnde.

4. wat is dood? de doden weten niets

Als dood een andere vorm van leven zou zijn, zijn de doden momenteel op een andere plek. Men zegt dan dat de doden in 'het hiernamaals' zijn, de hemel of de hel, in ieder geval in een geestelijke wereld. De doden zijn dan niet werkelijk dood, maar zijn bij bewustzijn in een andere plaats. Daar is bijvoorbeeld overleg, zoals men concludeert uit de gelijkenis van de rijke man en Lazarus.

mythe
Deze ideeën over de dood, zijn, hoe wijdverbreid ook, vreemd aan de bijbel. Men luistert niet naar wat de Schrift zegt over de toestand van de doden, maar gaat te rade bij filosofie en menselijke overleveringen. In de tijd van Jezus was dit niet anders en daarom vertelt Hij de Schriftgeleerden de gelijkenis van de rijke man en Lazarus. Een fictief verhaal gebaseerd op Joodse mythen (Tit.1:14), dat de Heer hen vertelt, omdat zij niet luisteren naar Mozes en de profeten (Luk.16:29,31). Op deze gelijkenis zullen we later nog terugkomen.

geen andere vorm van leven
Men zegt vaak dat als een gelovige is overleden, 'hij nu juicht voor Gods troon'. Terwijl de bijbel nadrukkelijk en herhaaldelijk zegt dat dit *niet* kan. In de dood is er niets, omdat dood geen andere vorm is van leven. Dood is het tegenovergestelde van leven.

Psalm 6 (naar ISA)
[5] Want in de dood is er geen gedachtenis aan U; wie zal U toejuichen in het dodenrijk?

dodenrijk
De vertaling *dodenrijk* kan misverstanden oproepen. Bij een 'rijk' denken we al snel aan een fysieke plaats. Het Hebreeuwse woord *sheol* dat hier vertaald is met dodenrijk, wordt op verschillende manieren weergegeven in de gangbare vertalingen, met: dodenrijk, graf en hel. *Sheol* is afgeleid van een woord dat letterlijk *vraag* betekent. Het heeft te maken met *onwetendheid.* In de dood is *geen* wetenschap en geen bewustzijn.

Prediker 9 (naar ISA)
[5] De levenden weten tenminste, dat zij sterven moeten, maar de doden weten niets (...)

hades
In het nieuwe testament vinden we het (Griekse) begrip *hades*, bijvoorbeeld in Handelingen 2:27. Daar citeert Petrus Psalm16:10, waar in het Hebreeuws *sheol* staat. Petrus haalt de Septuagint (LXX) aan, de Griekse vertaling van het oude testament, en daar wordt *sheol* weergegeven met *hades.* Zo weten we dat het Hebreeuwse *sheol* en het Griekse *hades* dezelfde betekenis hebben.
Hades betekent letterlijk: *het onwaargenomene,* of: *het ongeziene*. De dood is een staat van onwetendheid en is geen plek die men kan waarnemen.

Psalm 115 (naar ISA)
[17] De doden kunnen JAHWEH niet lofprijzen, niemand van hen die in de stilte zijn neergedaald.

Jesaja 38 (naar ISA)
[18] Want het dodenrijk zal U niet loven, de dood zal U niet prijzen, die afdalen in het graf zullen niet uitzien naar Uw trouw.

de leugen van de slang
In de dood is er geen wetenschap, geen hoop, geen overleg, geen lofprijzen, geen uitzien, enz. omdat de doden *niet zijn* (Job 7:21). Dat dood niet werkelijk dood is, is al vanaf het begin de leugen van de slang. Die zegt: "Jullie zullen niet sterven, maar God weet, dat in de dag, dat jullie daarvan eten, jullie ogen ontsloten zullen worden" (Gen.3:4-5). Is deze leugen ook niet van toepassing op de leer van de onsterfelijke ziel?

gezamenlijk
De doden leven niet (Opb.20:5), totdat God hen doet herleven (Job 14:14). In zijn brief aan de Thessalonicenzen bemoedigt Paulus zijn lezers met betrekking tot *hen die ontslapen zijn* (1 Thess.4:13). Hij zegt dan niet dat zij nu op een betere plek zijn, of juichen voor Gods troon.

Paulus wijst hen op de komst (>parousia) van de Heer. Bij dat moment zullen de doden in Christus worden opgewekt en degenen die levend zijn overgebleven, worden veranderd. *Tezamen* zullen zij worden weggerukt om de Heer tegemoet te gaan in de lucht (1 Thess.4:15-16).

De troost voor ons als gelovigen, is dus niet dat degenen die ons door de dood zijn ontvallen, *nu* bij de Heer *zijn*. Wij mogen elkaar bemoedigen dat bij de komst van de Heer, als de bazuin zal klinken (1 Kor.15:52), de opgewekte doden en de levend overgeblevenen *gezamenlijk* naar de Heer toe zullen gaan.

1 Thessalonicenzen 4 *(naar ISA)*
[18] Zo dan, bemoedig elkaar met *deze woorden*!

5. wat is dood? tot stof zul jij terugkeren

In de dood is geen communicatie, maar slechts stilte (Ps.31:17; 115:17). De doden waarvan we in de bijbel lezen dat zij worden opgewekt, zoals Lazarus, de jongeling van Naïn en het dochtertje van Jaïrus, zwijgen dan ook over ervaringen die zij hebben gehad in de dood, omdat de doden geen bewustzijn hebben.

Bedenk u eens dat deze drie die door Jezus werden opgewekt, bij God in de hemel zouden zijn geweest. Dan hadden zij toch heel wat te vertellen gehad. In eerste instantie wellicht over hun verontwaardiging dat zij vanuit de hemelse heerlijkheid opeens weer terug op aarde waren. Maar de bijbel zwijgt over ervaringen in de dood. De doden slapen en zijn zich van niets bewust.

eerste keer
Nadat Adam en Eva door de slang verleid zijn en van de door God verboden vrucht van de boom van kennis van goed en kwaad hebben gegeten, spreekt God tot de slang, wat de gevolgen zijn van zijn daad. En ook vinden we daar de zogenoemde moederbelofte. De vrouw zou 'zaad' (>nageslacht) voortbrengen dat de slang de kop zou vermorzelen (Gen.3:15). Een voorzegging van de Messias, die de tegenstander en de dood zou overwinnen.

De mens zou sterven als hij van de boom van kennis van goed en kwaad zou eten (Gen.2:17) en een aantal verzen verderop wordt uitgelegd wat dat is.

> *Genesis 3 (naar ISA)*
> [18] In het zweet van je gezicht zul jij brood eten, *totdat jij tot de grond terugkeert*, want jij werd daaruit genomen. Want stof ben jij en tot stof zul jij terugkeren.
>
> *Prediker 3 (naar ISA)*
> [20] alles gaat naar één plaats, alles is uit stof, en *alles keert terug tot stof*.

niet (meer) zijn
Dood is geen andere vorm van leven, geen nieuw begint, maar een terugkeer. Een mens was er niet voor zijn geboorte en is er na zijn sterven ook niet meer. Hij is teruggekeerd naar de staat waarin hij was, voordat hij bestond: hij is niet meer.

> *Prediker 12 (naar ISA)*
> [7] en het stof terugkeert tot de aarde, zoals het geweest is, en de geest terugkeert tot God, die hem gegeven heeft.

terug naar af
Het stof, dat is het stoffelijke fysieke lichaam, keert terug tot de aarde, *zoals het geweest is*, want de mens is uit het stof genomen . De geest, dat is de levenskracht van de mens, keert terug tot God. De mens is geformeerd uit het stof van de aarde en werd een levende ziel, omdat God de adem van het leven in hem blies (Gen.2:7). Tot die staat keert een mens weer terug bij de dood. De dood is geen voortzetting van leven en ook geen nieuwe ervaring, maar een toestand van *niet zijn.*

> *Psalm 39 (naar ISA)*
> [14] Wend jouw blik van mij af, zodat ik mij kan verblijden, voordat ik heenga en niet meer ben.
>
> *Psalm 113 (naar ISA)*
> [15] De sterveling, zijn dagen zijn als het gras, als de bloesem van het veld, zo bloeit hij;
> [16] maar wanneer de wind daarover gaat, is hij niet meer...

6. wat is dood? de dood als slaap

Vrijwel elke religie ontkent de dood, door te leren dat de dood een voortzetting is van leven. Soms een hogere vorm van leven, soms een lagere vorm. Denk aan de leer van de onsterfelijke ziel, maar ook aan die van reïncarnatie. Beiden zijn een ontkenning van de dood (Gen.3:4).
De bijbel stelt de dood voor als een slaap. De slaap is een toestand van rust voor lichaam en geest, waarin het bewustzijn is uitgeschakeld. Omdat dit kenmerkend is voor de toestand van de dood, wordt in de Schrift de dood vergeleken met de slaap. De doden slapen, totdat zij worden (op)gewekt en in de doodslaap is er geen bewustzijn.

> *Johannes 11 (naar ISA)*
> [11] Deze dingen zei Hij, en daarna zei Hij tegen hen: Lazarus, onze vriend, is ***ingeslapen***, maar Ik ga om hem uit de ***slaap*** te halen.
> [12] Zijn discipelen dan, zeiden tegen Hem: Heer, als hij slaapt, zal hij herstellen.
> [13] Maar ***Jezus had gesproken aangaande zijn dood***; maar zij meenden, dat Hij het van de rust van de slaap had gezegd.

> *Mattheüs 9 (naar ISA)*
> [24] en Hij zei: Ga heen, want het meisje stierf niet, maar zij ***slaapt***. En zij lachten Hem uit.

de hoop voor de doden
Nergens leert de bijbel dat de hoop voor doden is, dat zij hun ogen opslaan aan gene zijde in een hiernamaals. De hoop van doden is dat zij zullen worden opgewekt. Als God de doden niet opwekt, zijn zij niet meer en zijn ze verloren (>weg, kwijt).

> *1 Korinthe 15 (naar ISA)*
> [17] En indien Christus niet is opgewekt, dan is jullie geloof zinloos, dan zijn jullie nog in jullie zonden.
> [18] Dan gingen ook zij, die in Christus ontslapen zijn, verloren.

Van de doden wordt gezegd dat zij *slapen* en wanneer zij opgewekt worden, wordt dit voorgesteld als een *ontwaken.*

> *Daniël 12 (naar ISA)*
> [2] En velen van degenen die *slapen* in het stof van de aarde zullen *ontwaken*, dezen tot het leven van de aeon en dezen tot smaad, tot afstotelijkheid van de aeon.

> *Job 14 (naar ISA)*
> [11] Zoals water verdampt van een meer, en een rivier wordt drooggelegd en opdroogt,
> [12] zo ligt een mens neer en hij zal niet weer opstaan; totdat de hemelen niet meer zijn, zullen zij niet *ontwaken*, en zullen zij niet *wakker gemaakt* worden uit hun *slaap*.

geen bewustzijn
Talloze keren, en op veel verschillende manieren, wordt er in de bijbel gezegd dat de doden geen bewustzijn hebben. De doden bevinden zich niet in een hiernamaals of in een tussenstation, waar zij de uiteindelijke opstanding afwachten. Wat zou zo'n opstanding dan nog betekenen? Men wordt opgewekt om te kunnen opstaan en als men niet dood is, betekent dit niets.

> *Psalm 31 (naar ISA)*
> [17] (...) laten de goddelozen beschaamd staan, laten zij stil zijn in het dodenrijk.

Psalm 115 (naar ISA)
[17] De doden kunnen JAHWEH niet lofprijzen, niemand van hen die in de stilte zijn neergedaald.

Prediker 9 (naar ISA)
[10] Al wat jouw hand vindt om naar jouw vermogen te doen, doe dat, want er is geen werk of overleg of kennis of wijsheid in het dodenrijk, waarheen jij gaat.

Jesaja 38 (naar ISA)
[18] Want het dodenrijk looft U niet, de dood prijst U niet; wie in het graf zijn neergedaald, zien niet op uw trouw.

7. wat is dood? waar is Henoch?

Nu we hebben gezien wat dood is, zullen we een aantal kwesties bespreken waarover veel misverstanden bestaan. Bijvoorbeeld over Henoch, want van hem wordt wel geleerd dat hij nooit gestorven is. In Genesis 5 wordt over hem gesproken. In dit hoofdstuk vinden we een opeenvolging van geslachten, beginnend vanaf Adam. De namen worden genoemd, vervolgens hun nakomelingen en leeftijd, waarna we de toevoeging vinden: *en hij stierf* (Gen.5:5, 8, 11, 17, enz.)

Genesis 5 (naar ISA)
[22] En Henoch wandelde met God, nadat hij Methusalach verwekt had, driehonderd jaar, en hij verwekte zonen en dochters.
[23] En al de dagen van Henoch waren driehonderd vijfenzestig jaar.
[24] En Henoch wandelt met de God, en hij was niet meer, want God nam hem.

In tegenstelling tot alle voorgaande stamvaders, vinden we bij Henoch niet de toevoeging *en hij stierf.* Het verslag in Genesis 5 is alles wat er over Henoch gezegd wordt in de Hebreeuwse bijbel. Hierna komen we de naam van Henoch in het oude testament alleen nog tegen in geslachtsregisters. Maar in het nieuwe testament komt Henoch ook een aantal keren voor.

Hebreeën 11 (naar ISA)
[5] In geloof werd Henoch overgeplaatst, opdat hij de dood niet zou zijn, en hij werd niet gevonden, omdat God hem overplaatste. Want vóór zijn verplaatsing is van hem getuigd, dat hij God welgevallig is geweest.

naar de hemel?
Sommigen concluderen uit deze gedeelten dat Henoch niet gestorven zou zijn en dat God hem wegnam en hij nu in de hemel is. Maar dat kan niet het idee zijn. In de eerste plaats, omdat Paulus zegt dat *alleen Christus Jezus onsterfelijkheid heeft* (1 Tim.6:16). Maar ook omdat we een paar verzen verder in hetzelfde hoofdstuk vinden:

Hebreeën 11 (naar ISA)
[13] In geloof stierven *deze allen*, zonder de beloften te hebben ontvangen...

allen zijn gestorven
Er kan geen twijfel over bestaan dat ook Henoch is gestorven. *Deze allen* zijn gestorven. Maar wat is er dan gebeurd met Henoch? Waarom en waarheen werd hij *overgeplaatst* (hetzelfde woord als in Hand.7:16; Gal.1:6)? Het enige wat we nog over Henoch te weten komen in het nieuwe testament, is wat Judas over hem schrijft.

Judas (naar ISA)
[14] Dezen zijn het ook, over wie Henoch, de zevende vanaf Adam, profeteerde, en hij zei: Zie, de Heer is gekomen met zijn heilige tienduizendtallen,
[15] om gericht te houden, en alle goddelozen te ontmaskeren aangaande al hun goddeloze werken waarin zij goddeloos zijn, en aangaande al de harde woorden die de goddeloze zondaars tegen Hem spreken.

nog niet oud
Henoch werd door God overgeplaatst toe hij 365 jaar oud was, *opdat hij de dood niet zou zien*. Maar hij was nog lang niet op de leeftijd om te sterven. De mensen bereikten in die tijd nog zeer hoge leeftijden en de jongste die in Genesis 5 wordt genoemd, was Lamech en hij werd 777 jaar. Henoch werd dus niet bewaard voor een dood die hij uit ouderdom zou sterven.

bewaard voor een vroegtijdige dood
In het verslag van Judas lezen we dat Henoch heeft geprofeteerd over zijn tijdgenoten dat hen een oordeel te wachten stond. Blijkbaar heeft God Henoch bewaard voor een vroegtijdige dood, omdat men hem om het leven wilde brengen. Dat was het lot van vrijwel elke profeet (Hand.7:52). Dat Henoch niet werd gevonden (Hebr.11:5) suggereert dat men wel naar hem gezocht heeft.

We weten niet waar naartoe God Henoch overplaatste, maar God heeft hem naar een veilige plek op aarde gebracht. Henoch is niet naar de hemel gegaan, want *niemand is opgevaren naar de hemel, behalve degene die uit de hemel is neergedaald, de Zoon van de mens* (Joh.3:13).

type van de gemeente
Natuurlijk is er wel iets bijzonders aan de hand met Henoch. Hij wandelde met God en was als gelovige een uitzondering. Hij voorzegde zijn tijdgenoten een komend oordeel en zelf was hij voordat dit oordeel zou komen, opeens verdwenen.

Zijn naam betekent zoiets als *toegewijd* of *volgeling*. Henoch wordt in Hebreeën 11 genoemd als een voorbeeld van geloof. Henoch is een uitbeelding van de gelovigen van de ecclesia, die God zal wegnemen voor het oordeel komt (1 Thess.4:13-17; Opb.12:5-6).

8. wat is dood? waar is Elia?

In de vorige blog hebben we gezien wat er met Henoch is gebeurd. Ook hij is gestorven, net als elk mens. God heeft hem overgezet naar een andere plek, waar hij veilig was voor zijn tijdgenoten. Maar we kennen nog een figuur in de bijbel, die door God werd weggenomen, Elia. Hoe zit dat met hem?

Elia opgenomen
In 2 Koningen 2 wordt beschreven dat Elisa de bediening van Elia overneemt. Elia zou worden weggenomen in een storm naar de hemelen (:1). En dat gebeurt ook in hetzelfde hoofdstuk. Elia wordt opgenomen in een vurige wagen met vurige paarden en zo worden Elia en Elisa gescheiden. Elia wordt opgevoerd naar de hemelen (:11).

hemelen
Opvallend is dat hier een meervoud gebruikt wordt voor *hemelen. Hemel* is de verzamelnaam voor alles wat zich boven de aarde bevindt. Het Griekse woord dat in het nieuwe testament vertaald wordt met hemel, is *ouranos (G3772)* en is opgebouwd uit de woorddelen: *zien + opwaarts.* Als we omhoog kijken, richten we onze blik naar de hemel.

eerste, tweede en derde hemel
De bijbel kent drie hemelen. De eerste hemel is de hemel waarin 'de vogels van de hemel' zich begeven. In de tweede hemel bevinden zich 'de sterren van de hemel'. De derde hemel is de woonplaats van God en wordt in de Tenach *de hemel van de hemelen* genoemd (Deut.10:14; 1 Kon.8:27; 2 Kron.2:6; 6:18; Neh.9:6; Ps.68:33; 148:4). Paulus verklaart dat hij ooit werd opgetrokken tot in de derde hemel (2 Kor.12:2).

Van Elia wordt gezegd dat hij opgevoerd werd naar de hemelen. Daaruit kunnen we niet concluderen dat hij naar de hemel ging, de woonplaats van God, daar bleef en nu nog is. Zoals de Heer later verklaarde: *niemand is opgevaren naar de hemel, behalve degene die uit de hemel is neergedaald, de Zoon van de mens* (Joh.3:13).

gestorven?
Hoewel we geen verslag vinden van de dood van Elia, is hij wel gestorven. *De dood is doorgegaan tot in alle mensen* (Rom.5:12), verklaart Paulus. Daarvan is niemand uitgezonderd. Ook Jezus stierf, maar Hij werd door God opgewekt en is de Enige die onsterfelijkheid heeft (1 Tim.6:16). Maar wat is er dan met Elia gebeurd?

De wegvoering van Elia vond plaats tijdens de regering van koning Josafat (2 Kon.3:11). De gebeurtenissen in 2 Koningen 3 vinden plaats in het 18e regeringsjaar van Josafat (2 Kon.3:1), die totaal 25 jaar regeerde (1 Kon.22:42). Als Josafat overlijdt, wordt zijn zoon Joram, koning in zijn plaats (2 Kronieken 21:1). Jaren na de ten hemelvoering van Elia ontvangt deze Joram een brief van *Elia*:

> *2 Kronieken 21 (naar ISA)*
> 12 En er kwam tot hem een schrijven van de profeet Elia, zeggend: "Zo zegt JAHWEH, God van jouw vader David: Omdat jij niet gaat in de wegen van jouw vader Josafat…

Blijkbaar is Elia na zijn hemelvoering teruggekeerd op aarde, naar een andere plek en heeft daar nog geruime tijd geleefd. Waar en hoe lang hij nog geleefd heeft, weten we niet.

9. wat is dood? de moordenaar aan het kruis

Wie gelooft dat dood werkelijk dood is en geen overgang is naar een andere plek waar men de ogen opslaat, zal steevast als tegenwerping krijgen dat de Heer tegen de moordenaar aan het kruis zei dat hij diezelfde dag nog met Hem in het paradijs zou zijn.

> *Lukas 23 (NBG)*
> 42 En hij zei tegen Jezus: Heer, gedenk mij, wanneer U in Uw koninkrijk komt.
> 43 En Hij zeide tot hem: Voorwaar Ik zeg u, heden zult gij met Mij in het paradijs zijn.

leestekens
We moeten ons bedenken dat het Grieks waarin het origineel door Lukas is opgetekend, geen leestekens kent. Punten, komma's, dubbele punten en zelfs spaties en verschil in kleine letters en hoofdletters zijn interpretatie van de vertalers. Wanneer we de leestekens op andere plaatsen zetten, krijgen we een heel andere zin, die perfect aansluit op de vraag van de medegekruisigde.

> *Lukas 23 (naar ISA)*
> 43 En Jezus zei tegen hem: Voorwaar, Ik zeg jou heden: jij zult met Mij in het paradijs zijn.

op die dag
De moordenaar vroeg aan Jezus: Heer, gedenkt mij *wanneer U in Uw Koninkrijk komt*. Het antwoord van de Heer, is dat Hij niet dan pas aan hem zal denken, maar dit *nu (>heden)* al doet. Jezus gaf hem *die dag* de verzekering dat Hij het Koninkrijk zou ingaan.

Ook Jezus ging bij zijn sterven niet naar het paradijs, dat is nog toekomst (Opb.2:7; 22:2). Hij was dood en was drie dagen in het graf (Hand.2:31). God heeft Hem op de derde dag opgewekt (Hand.2:24, 32; 5:30; 10:40; 1 Kor.15:4). De Heer is nu als enige aan Gods rechterhand en als de moordenaar opstaat, bij de opstanding van de rechtvaardigen (Luk.14:14), zal de belofte van Jezus aan hem worden vervuld.

10. wat is dood? wie in Mij gelooft zal in eeuwigheid niet sterven?

Als Jezus onderweg is naar Lazarus om hem op te wekken uit de dood, komt eerst Martha Hem tegemoet en later Maria. Met Martha heeft de Heer een gesprek en daarin zegt Hij de woorden die tot Zijn bekendste woorden uit het Johannes evangelie horen.

> *Johannes 11 (naar ISA)*
> [23] Jezus zei tegen haar: Jouw broer zal opstaan.
> [24] Martha zei tegen Hem: Ik weet dat hij zal opstaan, in de opstanding in de laatste dag.
> [25] Jezus zei tegen haar: Ik ben de opstanding en het leven; wie in Mij gelooft, ook als hij sterft, zal leven.
> [26] En een ieder die leeft, en die in Mij gelooft, zal niet sterven, (tot) in de aeon. Geloof jij dit?

opstanding
Het onderwerp waar Jezus met Martha vanaf vers 23 over spreekt, is *opstanding.* In dat verband zegt de Heer dat Hij de *opstanding* en het leven is en dat wie in Hem gelooft, zal leven, ook als hij sterft. Degenen die sterft, leeft *niet nu,* maar *zal leven*, namelijk in de toekomst.

ontslapen
Ook van Lazarus zegt de Heer *niet* dat hij nu weliswaar dood is, maar toch leeft en elders de ogen opgeslagen heeft. Nee, de Heer zegt tegen Zijn discipelen dat Lazarus slaapt en dat Hij naar hem toe gaat om Hem uit de slaap op te wekken. De discipelen trekken daaruit de verkeerde conclusie en zeggen dat als Lazarus slaapt, hij zal genezen van zijn ziekte. Maar de Heer had gesproken over zijn *dood*, Lazarus was *ontslapen* en moest door Hem worden opgewekt om weer te leven (Joh.11:11-14).

zal leven
In vers 25 en 26 staat dat wie in Hem gelooft, *zal leven* (toekomende tijd), omdat Hij zal worden opgewekt. Degenen die worden opgewekt, zullen in de toekomende aeon leven en in dat tijdperk niet sterven. Het Griekse *aion* is in de meeste vertalingen onjuist vertaald met *eeuwigheid*, maar een aion is een tijdperk (Marc.10:30; Luk.18:30).

aion is geen eeuwigheid
Dat *aion* niet zou moeten worden vertaald met *eeuwigheid* blijkt ook hier, want als je het wel zo weergeeft, zoals de Statenvertaling en NBG vertaling hebben gedaan, staat er iets dat onjuist is: *wie in Mij gelooft, zal in eeuwigheid niet sterven*. Ook gelovigen sterven, maar zij zullen in de toekomende aeon(en) leven en *in die aeon* niet sterven. Ongelovigen zullen deze tijdperken niet meemaken. De Heer refereert hier onder andere aan woorden van de profeet Daniël.

Daniël 12 (naar ISA)
[2] En velen van degenen die slapen in de stof van de aarde zullen ontwaken, dezen tot het leven van de aeon *(Hebreeuws: olam)* en dezen tot smaad, tot afgrijzen van de aeon *(Hebreeuws: olam).*

11. wat is dood? geesten in de gevangenis?

In de 1e Petrus brief vinden we een gedeelte waarin wordt gesteld dat Christus gepredikt heeft aan geesten die in de gevangenis zijn. Gaat het hier over mensen? Heeft Christus na Zijn opstanding het evangelie verkondigd aan doden in het dodenrijk, zoals men hier wel eens in leest, of gaat het over iets anders? Hieronder eerst de bewuste verzen uit 1 Petrus.

1 Petrus 3 (naar ISA)
[18] …Hij *(=Christus),* die gedood werd naar het vlees, maar levend gemaakt in geest,
[19] in welke Hij ook heengegaan is en geproclameerd heeft aan de geesten in de gevangenis,
[20] die eertijds ongehoorzaam geweest waren, toen het geduld van God bleef afwachten, in de dagen van Noach, terwijl de ark in gereedheid werd gebracht, waarin weinigen, dat is acht zielen, door het water heen gered werden.

mensen zijn geen geesten
Duidelijk moet zijn bij het lezen van dit gedeelte, dat het gaat over *geesten*, dat wil zeggen: *geestelijke wezens*. We lezen nergens in de Schrift dat *mensen* aangeduid worden met de term *geesten.* Wel dat zij *bezeten* kunnen zijn door een *onreine geest* (zie bijv. Marc.5:2).

Welke geesten deze “geesten in de gevangenis” zijn die in 1 Petr.3:19 genoemd worden, blijkt uit het verband. Het zijn *ongehoorzame geesten uit de dagen van Noach*. Dit kan maar op één groep wezens slaan en dat zijn zij die in Gen.6:2 *zonen Gods* worden genoemd. Zij vermengden zich met mensen en zo ontstonden er *reuzen* (NBG en Statenvertaling), in het Hebreeuws: *Nefilim.* Deze gebeurtenissen blijken de directe aanleiding voor de zondvloed te zijn, zo vinden we beschreven in de eerste verzen van Genesis 6. Ook Judas refereert hieraan in zijn brief.

Judas (naar ISA)
[6] en dat Hij engelen, die aan hun oorsprong ontrouw werden en hun eigen woning verlieten, tot het oordeel van de grote dag met onwaarneembare boeien onder donkerheid heeft bewaard.

engelen
Het zijn engelen (letterlijk: boodschappers) die aan hun oorsprong ontrouw werden. Dat wil zeggen: zij zijn ander vlees achternagelopen (Judas :7) en hebben zich vermengd met mensen. Petrus spreekt hier ook over in zijn tweede brief:

2 Petrus 2 (naar ISA)
[4] Want indien God engelen, die gezondigd hadden, niet gespaard heeft, maar hen met koorden van duisternis in de afgrond heeft geworpen en hen heeft overgegeven tot het oordeel bewaard te worden…

bewaard
Deze geestelijke wezens worden door God bewaard in de afgrond *(Grieks: Tartarus)* tot de dag van het oordeel. In 1 Petrus 3 verklaart Petrus dat Christus is gedood en levend gemaakt en dat Hij na Zijn

opstanding heeft geproclameerd aan deze geestelijke wezens in Tartarus, hun gevangenis tot de dag van het oordeel.

geen mensen in het hiernamaals
Wat Petrus schrijft heeft dan ook niets te maken met de conclusies die men wel eens trekt uit deze gedeelten. Het gaat hier niet over Christus die Zijn overwinning heeft verkondigd aan mensen in het hiernamaals, de hel, of iets dergelijks. Petrus schrijft over Christus' proclamatie van de overwinning, aan geestelijke wezens die in Tartarus bewaard worden tot de dag van het oordeel.

12. wat is dood? wordt aan doden het evangelie verkondigd?

In de vorige blog zagen we dat Petrus over Christus zegt, dat Hij Zijn overwinning heeft geproclameerd aan *de geesten in de gevangenis*. Men leest hier vaak in dat Hij Zijn triomf heeft bekendgemaakt aan de doden die nu in het hiernamaals zijn, maar dat is niet de gedachte. De Heer ging naar Tartarus om de overwinning op de dood te verkondigen aan *geestelijk wezens* uit de dagen van Noach, die daar bewaard worden tot de dag van het oordeel.

Maar Petrus zegt op een andere plaats, dat aan *doden het evangelie is gebracht.* Wat bedoelt hij daarmee?

> *1 Petrus 4 (naar ISA)*
> [5] maar zij zullen daarvoor rekenschap afgeven aan Hem, die gereed staat om levenden en doden te oordelen.
> [6] Want daartoe werd ook aan doden geëvangeliseerd, opdat zij wel, naar de mens, geoordeeld worden in het vlees, maar dat zij, naar God, in geest zullen leven.

doden die hebben geleefd
Vers 5 geeft het verband aan waarin de uitspraak van vers 6, dat aan doden het evangelie is gebracht, staat. Het evangelie is aan doden verkondigd, namelijk toen zij leefden, maar inmiddels zijn zij dood. Iedereen zal geoordeeld worden, ook degenen die inmiddels zijn overleden. God zal hen voor die gelegenheid opwekken (Opb.20:5, 11-12).

Over Christus schreef Petrus een paar verzen eerder:

> *1 Petrus 3 (naar ISA)*
> [18] (...) Hij, die wel gedood is in het vlees, maar die levend gemaakt is in geest.

levend gemaakt in geest
Dit gedeelte spreekt over het lijden dat de Heer overkwam (1 Petr.3:18) en dat ook ons deel kan zijn als wij leven in geloof (1 Petr.3:14; 4:1). De uiterste consequentie is dat wij door mensen geoordeeld worden in het vlees (worden gedood), maar God zal ons levend maken in geest.
Zo ging het ook bij de Heer. Hij werd ter dood veroordeeld en gedood in het vlees, maar God wekte Hem op en op de derde dag werd Hij levend gemaakt in geest.

13. wat is dood? spiritisme

In het spiritisme gelooft men dat er contact kan zijn met overledenen. Men streeft ernaar om in contact te komen met doden, waarbij men verschillende manieren gebruikt om de doden 'op te

roepen'. We hebben in de voorgaande blogs gezien dat de doden niet leven, ook niet op een andere plek. In de dood is er geen communicatie, slechts stilte.

de doden zwijgen
Maar er zijn wel degelijk ervaringen, waarbij mensen die doden oproepen, contact lijken te krijgen met de doden. Ook in de bijbel vinden we daar een voorbeeld van, waar we later nog op in zullen gaan. Maar de doden zwijgen (Ps.31:17; 115:17), dus bij spiritisme wordt er niet echt met de overledene gesproken, maar met demonen die zich uitgeven voor de dode. De Schrift veroordeelt het streven naar het spreken met de doden dan ook op scherpe wijze.

> *Leviticus 19 (naar ISA)*
> [31] Het moet niet zo zijn dat jullie je wenden tot de mediums of tot de helderzienden, het moet niet zo zijn dat jullie ze zoeken, om door hen verontreinigd te worden: Ik ben JAHWEH, jullie God.

geesten van doden
Wat hier vertaald is met *mediums*, wordt in de NBG vertaald met *geesten van doden* en in de Herziene Statenvertaling met *dodenbezweerders.* Ook worden helderzienden genoemd, dat zijn waarzeggers.
Wie met doden wil spreken zoekt naar iets dat de mens niet kan, de doden zijn niet meer en zijn verleden tijd. En ook over de toekomst kan een mens niets zinnig zeggen. Wie daarnaar streeft, wordt verontreinigd, zegt dit vers. *Ik ben JAHWEH, jullie God*, staat er dan achter. Er is er namelijk maar Eén die de doden tot leven kan en zal wekken en er is er slechts Eén die in staat is over de toekomst te spreken, en dat is God (Jes.46:10).

> *Deuteronomium 18 (naar ISA)*
> [10] Onder u zal er niemand worden gevonden, (…) die waarzeggerij pleegt, geen wichelaar, uitlegger van voortekenen, of tovenaar,
> [11] geen bezweerder, niemand, die de geest van een dode of een waarzeggende geest ondervraagt of die de doden raadpleegt.
> [12] Want ieder die deze dingen doet, is JAHWEH een gruwel…

afgoderij
Dood is in de bijbel werkelijk dood en vandaar de scherpe afwijzing van de Schrift als het gaat over het raadplegen van doden. De geesten die worden opgeroepen zijn leugengeesten, demonen. En dat wordt gelijkgesteld aan *afgoderij*: dat is JAHWEH een *gruwel*.

Opmerkelijk in dit verband, is dat de Grieken hun goden aanduidden als *demonen.* Als men zich in Athene afvraagt wie Paulus is, zeggen zij: hij schijnt een verkondiger van vreemde goden te zijn (Hand.17:18). Wat in de meeste vertalingen is weergegeven met *goden,* is het woord *daimonion*, dat vrijwel alle keren wordt vertaald met *demonen* (Matth.9:33; 12:24). Afgoden zijn demonen (vergelijk ook: 1 Kor.10:20). Spritisme en afgoderij zijn beiden terug te voeren op demonen.

Israël werd uit Egypte verlost en God bracht hen in het land Kanaän. Daar leefden volkeren die afgoden dienden en zelfs kinderoffers brachten. Blijkbaar werd er door deze volken ook spiritisme bedreven, want toen het volk de wet kreeg, stonden daar bepalingen in over het raadplegen van doden en waarzeggers en ook later in de Schrift wordt dit afgekeurd (Lev.20:6; 20:27; 1 Kron.10:13; Jes.8:19; Ez.20:31).

14. wat is dood? Saul en de waarzegster van Endor

In de vorige blog zagen we hoe de bijbel waarschuwt tegen wat we tegenwoordig 'spiritisme' noemen. Het zoeken van contact met de doden. Ook in de Schrift kennen we daar een voorbeeld van.

Saul
In 1 Samuël 28 wordt koning Saul belegerd door de Filistijnen en vraagt hij God om raad, maar Hij krijgt geen antwoord, want God was van hem geweken. Dan gaat Saul op zoek naar een waarzegster en zijn knechten geven aan dat bij Endor een vrouw is, die een medium is en macht heeft over de geesten van doden. Saul vermomt zich en bezoekt deze vrouw.

> *1 Samuël 28 (naar ISA)*
> [11] En de vrouw zei: Wie zal ik voor u doen opkomen? En hij zei: Doe Samuël voor mij opgaan!
> [12] En de vrouw zag Samuël en zij schreeuwde het uit met een grote stem. En de vrouw zei tot Saul, zeggend: Waarom bedroog u mij? Want u bent Saul!

Dit is een bijzondere geschiedenis, waarin een paar dingen opvallen. Saul vraagt aan het medium om de overleden Samuël op te roepen. Samuël verschijnt en de vrouw schrikt en schreeuwt het uit, waaruit we kunnen afleiden dat dit veel verder gaat dan de praktijken die ze gewend was.
Hoe het komt, staat er niet bij, maar op het moment dat de vrouw Samuël ziet, valt de vermomming van Saul weg en herkent zij Saul.

> [13] En de koning zei tot haar: Vrees niet, wat zie je? En de vrouw zei tot Saul: Ik zie goden (>elohim) opgaanden vanaf de aarde.

Elohim
Het Hebreeuwse *Elohim* is een meervoud en al vanaf Genesis 1:1 is het de aanduiding voor God, maar het wordt ook gebruikt voor andere (af)goden (o.a. Ex.20:23; Ps.97:9). Het woord *opgaanden* (of: *opkomenden)* is tevens een meervoud.

De meest logische conclusie is dat God hier aan Saul verschijnt, maar omdat God onzichtbaar is (Kol.1:15; 1 Tim.1:17), manifesteert Hij Zich hier in de gedaante van Samuël. Zoals JAHWEH in het oude testament vele malen verscheen in de gedaante van een boodschapper (Ex.3:2) of in de gedaante van één of meerdere mannen (Richt.13:16; Gen.18:2).

al wat openbaar maakt, is licht
Zodra 'Samuël' verschijnt, wordt Saul openbaar. De waarheid komt aan het licht en Saul kan zich niet langer verbergen. Ook dit is een argument dat het hier om een verschijning van God zelf gaat. In het licht van Gods aanwezigheid wordt alles openbaar en blijft niets verborgen (1 Kor.4:5).

> [14] En hij zei tot haar: Was is zijn gestalte? En zij zei: Een oude man gaat op en hij is omhuld met een mantel. En Saul begreep dat het Samuël was. En hij boog zijn hoofd met de neus naar de aarde en hij wierp zich neer.
> [15] En Samuël zei tot Saul: Waarom verstoor jij mij door mij te doen opgaan? En Saul zei: Ik ben uitermate benauwd, want de Filistijnen vechten tegen mij. En God trok zich van mij terug en Hij antwoordde mij niet meer, noch door de hand van de profeten, noch in dromen. En ik riep tot u om mij te doen weten wat ik zal doen.
> [16] En Samuël zei: En waarom vraag je mij? En JAHWEH is van jou geweken en is jouw vijand geworden
> [17] En JAHWEH doet zoals Hij door mijn dienst gesproken heeft. En JAHWEH heeft het koninkrijk uit jouw hand gescheurd en Hij gaf het aan jouw naaste, aan David,

[18] omdat jij niet luisterde naar de stem van JAHWEH (…)
[19] JAHWEH zal bovendien Israël in de hand van de Filistijnen geven, en morgen zijn jij en jouw zonen met mij. Ook het legerkamp van Israël geeft JAHWEH in de hand van de Filistijnen.

voorzeggen
Nauwkeurig wordt hier aan Saul voorzegd wat er zou gebeuren. Hij zou sterven, maar niet alleen hij, ook zijn zonen. Israël zou verslagen worden door de legers van de Filistijnen. In 1 Samuël 31 lezen we hoe dit wordt vervuld. Er is er maar één die de toekomst kan voorzeggen en dat is God (Jes.46:10). Het is dan ook God die in de gedaante van Samuël aan Saul verscheen en hem vertelde hoe de dingen zouden gaan.

15. wat is dood? de rijke man en Lazarus (1)

We hebben tot nu toe gezien wat de Schrift, en met name het oude testament, zegt over de toestand van de doden. Nu we deze basis hebben, is het goed om een gedeelte uit het nieuwe testament te bespreken, waar Jezus een verhaal vertelt: de gelijkenis van de rijke man en Lazarus.

Mozes en de profeten
Men concludeert meestal uit deze gelijkenis, dat de Heer hierin onderwijs geeft over de toestand van de doden in het hiernamaals, maar dat is een misvatting. Anders zou het onderwijs van Jezus in tegenspraak zijn met de Tenach en waar de Heer in deze geschiedenis juist op wijst, is dat zijn luisteraars acht zouden geven op wat *Mozes en de profeten* zeggen (Luk.16:29, 31). Dit deden de Farizeeën en Schriftgeleerden *niet* en dat is dan ook de reden dat Jezus hen dit verhaal vertelt.
Wie *wel* luistert naar Mozes en de profeten, weet dat het verhaal van de rijke man en Lazarus *niet* over de toestand van doden kan gaan en dat de gebruikelijke uitleg ervan *niet juist kan zijn*.

niet letterlijk
De inhoud van het verhaal laat zien dat het niet letterlijk waar kan zijn, want nergens leert de Hebreeuwse bijbel dat er bewustzijn is in de dood.

- want in de dood is er geen gedachtenis aan U; wie zal U toejuichen in het dodenrijk (Ps.6:5)?
- in het dodenrijk zwijgt men (Ps.31:17)
- de doden ‘slapen’ in het stof van de aarde (Dan.12:2)
- de doden weten niets (Pred.9:5)
- er is geen werk of overleg of kennis of wijsheid in het dodenrijk (Pred.9:10)
- want het dodenrijk looft U niet, de dood prijst U niet (Ps.38:18)
- de doden kunnen JAHWEH niet loven, niemand van hen die in de stilte zijn neergedaald (Ps.115:17)

gelijkenis
Het verhaal dat Jezus over de rijke man en Lazarus vertelt, is een *gelijkenis*. Dat staat er niet bij, maar er zijn genoeg gelijkenissen die algemeen als zodanig erkend worden, waar het ook niet bij staat. Bijvoorbeeld bij de gelijkenis van de verloren zoon (Lukas 16) en de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (Lukas 10).

altijd in gelijkenissen
We lezen op zeker moment dat Jezus tot de menigte *alleen nog maar in gelijkenissen* sprak (Matth.13:34). Vanaf dat moment was het standaard en hoeft het niet vermeld te worden. Als de Heer daarop een uitzondering zou maken, zou dát moeten worden vermeld.

In Lukas 15 en 16 spreekt de Heer een reeks van vijf gelijkenissen uit, maar alleen de eerste, die van het verloren schaap, wordt daadwerkelijk zo genoemd (Luk.15:3).

geen uitleg
Als wat Jezus vertelt over de rijke man en Lazarus een weergave is van de situatie in het dodenrijk, dan zou deze gelijkenis uitleg geven en ons onderwijzen over 'het hiernamaals'. Maar gelijkenissen zijn geen uitleg, maar behoeven uitleg (Matth.13:18, 36). In gelijkenissen liggen zaken *verborgen* (Matth.13:11) en dat is ook het geval in de gelijkenis van de rijke man en Lazarus.
Jezus vertelt de Farizeeën en Schriftgeleerden een fictief verhaal om hen ermee te confronteren dat zij niet luisterden naar Mozes en de profeten (Luk.16:31).

niet naar de Schrift
In de gelijkenis die Jezus vertelt, vinden we veel details die in tegenspraak zijn met wat Mozes en de profeten leren over de dood. Nergens vinden we daar begrippen als:

- door engelen gedragen worden
- Abrahams schoot
- communicatie in het dodenrijk
- vuur in het dodenrijk
- pijn lijden in de vlammen
- een kloof tussen 'twee kanten' van het dodenrijk

overdrachtelijk
In de evangeliën vinden we geen gedeelte dat zo duidelijk *beeldspraak* is, dan de gelijkenis van de rijke man en Lazarus. Als de situatie in het dodenrijk letterlijk zo zou zijn als in de gelijkenis wordt voorgesteld, dan zou de situatie aan 'de goede kant' nauwelijks beter zijn dan aan 'de slechte kant' van de kloof. De ongelovigen zouden hun ongelovige familieleden en andere geliefden dan voor altijd zien lijden in de vlammen en ook nog eens met hen kunnen communiceren. Terwijl Prediker 9:5 uitdrukkelijk zegt dat er geen overleg is in het dodenrijk.

lichaam
En heeft de mens in de dood al een lichaam? Want in de gelijkenis wordt er gesproken over ogen, vingers, de tong, maar ook over gevoelens als pijn en dorst. Dat zou ook in de leer van de onsterfelijke ziel ongerijmd zijn, omdat men daar onderwijst dat men pas een lichaam ontvangt bij de opstanding.

overleveringen van mensen
Jezus vertelt de gelijkenis van de rijke man en Lazarus, omdat de Farizeeën en Schriftgeleerden op de stoel van Mozes waren gaan zitten (Matth.23:2), zij belastten de mensen met zelfbedachte wetten (Matth.23:4; Luk.11:46), het waren overlevering van de ouden (Matth.15:2; Marc.7:3) en de Heer noemt het: het zuurdesem (=de valse leer) van de Farizeeën en Sadduceeën (Matth.16:6,11-12). Deze overleveringen waren niet in overeenstemming met Mozes en de profeten, maar menselijke overleveringen vastgelegd in de Talmoed en Midrash.

In de volgende blog zullen we de gelijkenis vers voor vers bespreken.

16. wat is dood? de rijke man en Lazarus (2)

In de vorige blog hebben we gezien waarom de gelijkenis van de rijke man en Lazarus geen weergave kan zijn van de toestand van de doden. Om volledig te zijn willen we ook de hele gelijkenis vers voor

vers bespreken. Dat is geen overbodige luxe, omdat de strekking van deze gelijkenis maar zelden begrepen wordt.

> *Lukas 16 (naar ISA)*
> [19] En er was een zeker rijk mens, en hij was gekleed in purper en linnen, en hij was dagelijks vrolijk en prachtig.

geldzuchtig
We moeten bedenken dat de Heer hier niet zomaar uit het niets een verhaal gaat vertellen, er is een aanleiding voor. De reden voor het vertellen van deze gelijkenis is dat de Farizeeën, die *geldzuchtig* waren, Hem hoonden (:14). Dan vertelt de Heer hen een verhaal dat gaat over een zeker *rijk* mens, die nu een goed leven heeft in rijkdom en pracht, maar waar het niet goed mee afloopt. De rijke mens vertegenwoordigt de Farizeeën.

purper en linnen
Purper wordt met name gebruikt in *koninklijke* klederen (Esth.1:6; 8:5). *Linnen* spreekt van *priesterschap*. De kleding van de priesters werd gemaakt van linnen (Ex.28:5; 39:2-5). De rijke man die gekleed was in *purper en linnen* staat voor Israël, dat als volk geroepen is om een *koninkrijk van priesters* te zijn (Ex.19:6).

> [20] En er was een zekere arme man, Lazarus genaamd, neergelegd bij zijn poort, met zwerende wonden.

Lazarus
Lazarus betekent: God is mijn hulp/helper. De Heer begint in Lukas 15 met het uitspreken van een reeks gelijkenissen, omdat de tollenaren en zondaren tot Hem naderden en Hij daardoor veracht werd door de Farizeeën en Schriftgeleerden. Lazarus staat voor deze gelovigen, die hun hulp van Hem verwachten. Ten diepste is Lazarus ook een type van de Heer zelf, die leefde uit geloof en in alles vertrouwde op Zijn Vader.

> [21] En hij begeerde verzadigd te worden met de kruimeltjes, die van de tafel van de rijke afvielen. Maar ook de honden kwamen, en likten zijn zwerende wonden af.

heidenen
Lazarus is een ‘outsider’, een buitenstaander, die geen deel heeft aan de zegeningen van de rijke, maar hij eet van de kruimels. Dit bepaalt ons natuurlijk bij de geschiedenis van de Kanaänitische vrouw, die als heiden, graag wilde eten van de kruimels van het brood (>woord) dat voor Israël bestemd was (Matth.15:26-27; Marc.7:27-28). *Honden* zijn een uitbeelding van de natiën. Lazarus wordt geassocieerd met heidenen, zoals de Heer zich nu bevindt onder de natiën (Kol.1:27).

> [22] En het gebeurde dat de arme stierf, en hij werd door de boodschappers weggebracht in de schoot van Abraham.

Dat iemand die sterft weggebracht wordt door engelen of boodschappers en dat hij in de schoot van Abraham komt, is niet iets wat door de Schrift geleerd wordt, maar komt uit Joodse overleveringen. De Heer drijft de spot met de mythen (Tit.1:14) van de Joodse leidslieden door een karikatuur neer te zetten in deze gelijkenis.

> [22] … En ook de rijke stierf, en hij werd begraven.

De rijke, als type van Israël, sterft. Het is een uitbeelding van het *afgesneden* worden van Israël. Het volk bevindt zich in het *graf*, onder de volkeren (Ez.37:11-13).

[23] En hij sloeg in het dodenrijk zijn ogen open, en hij was in kwellende pijnen, en hij zag Abraham van veraf, en Lazarus in zijn schoot.

dodenrijk
Eerder zagen we al dat het Griekse woord dat hier vertaald is met *dodenrijk (>hades),* betekent: *het ongeziene, het onwaarneembare*. Het woord doden*rijk* kan voor misverstanden zorgen, omdat het de suggestie geeft dat het een fysieke plaats is. Maar het dodenrijk is geen aanwijsbare plek, maar de dood is iets dat *niet gezien* of *waargenomen* kan worden.

sheol
In het Hebreeuws heeft het woord *sheol* dezelfde betekenis als het Griekse *hades* (vergelijk Handelingen 2:27 met Psalm16:10). Sheol is afgeleid van een woord dat *vragen* betekent. In Sheol is *onwetendheid*, want de doden weten niets (Pred.9:5). Er is in de dood geen wetenschap.

parodie
De rijke man slaat in het dodenrijk zijn ogen open en is daar in kwellende pijnen. Hij heeft echter uitzicht op de goede kant, aan de andere kant van de kloof (:26) en ziet daar Abraham en Lazarus. Wie de Schrift kent, weet dat wat hier beschreven wordt, niet de werkelijkheid is van de toestand van de doden. Door een parodie op hun eigen overleveringen te vertellen, laat de Heer zien dat de leidslieden ver afgedwaald waren van het woord van God en niet luisterden naar Mozes en de profeten.

17. wat is dood? de rijke man en Lazarus (3)

We hebben gezien dat in deze gelijkenis de rijke man een uitbeelding is van de natie Israël, die zich bevindt in het graf onder de volkeren en daar heel wat te *lijden* heeft. Maar Lazarus, die staat voor ‘een dwaas en veracht volk’ (Rom.10:19), deelt in de beloften die aan Abraham zijn gedaan.

Lukas 16 (naar ISA)
[24] En hij riep, en hij zei: Vader Abraham, ontferm je over mij, en zend Lazarus, dat hij het uiteinde van zijn vinger in water zal onderdompelen, en dat hij mijn tong zal verkoelen, want ik lijd pijn in deze vlam.

vader Abraham
De rijke man spreekt Abraham aan als: *vader Abraham*, zoals *het Joodse volk* hem vaker noemt (Joh.8:53). In het volgende vers wordt de rijke beschreven als ‘kind van Abraham’.
Dat de Heer door dit verhaal te vertellen de spot drijft met de Joodse leidslieden, blijkt ook wel uit bepaalde details. Want wat zou het voor nut hebben om bij iemand, die lijdt in de vlammen, zijn tong te verkoelen door een vingertop in het water te dopen en zijn tong aan te raken?

[25] Maar Abraham zei: Kind, gedenk, dat jij de goede dingen in jouw leven kreeg, en evenzo Lazarus de kwade dingen. En nu wordt deze hier vertroost, en jij lijdt pijn.
[26] En bij dit alles, er is tussen ons en jullie een grote kloof gevestigd, zodat zij, die hier vandaan naar jullie zouden willen oversteken, dit niet zullen kunnen, en zij vandaar niet naar onze kant kunnen komen.

een kloof
Zou dit de werkelijkheid zijn ‘in de hemel’? Dat is toch een absurde gedachte!

De kloof spreekt van het lot van de rijke man en Lazarus, dat door mensen niet is te overbruggen. Dat is aan God en Hij opent ogen en harten. Israël is nu tijdelijk in ongeloof en lijdt daar, verstrooid onder de volkeren. God verbergt Zijn aangezicht voor hen (Deut.32:20-22).

> [27] Maar hij zei: Dan vraag ik aan jou, vader, dat jij hem naar het huis van mijn vader zendt,
> [28] want ik heb vijf broers, zodat hij hen zal betuigen, opdat niet ook zij in deze plaats van de kwellende pijn zullen komen.

Joodse volk
Ook de vijf broers van de rijke man zijn een uitbeelding van het Joodse volk, want Juda had vijf broers (Gen.35:23). 'Het huis van mijn vader' waar de rijke man van spreekt, is dan ook het huis van Jakob (=Israël, Gen.35:10).

> [29] Maar Abraham zei tegen hem: Zij hebben Mozes en de profeten, laten zij naar hen luisteren!

hoofdzaak
Dit is de kern van het betoog en hier vinden we de clou om deze gelijkenis te begrijpen. De Heer wijst de Farizeeën en Schriftgeleerden door middel van deze gelijkenis erop dat zij *niet* luisterden naar Mozes en de profeten. Omdat zij dit niet deden, hadden zij een visie op de toestand van de doden die niet in overeenstemming is met wat Mozes en de profeten daarover zeggen.

Is dat nu anders? Ook in het christendom erkent men niet wat de Schrift zegt over de dood en daarom (h)erkent men deze gelijkenis ook niet als een door de Heer verzonnen en fictief verhaal, maar denkt men dat dit onderwijs is over de situatie waarin de doden zich bevinden.

> [29] Maar hij zei: Nee, vader Abraham, maar in het geval dat iemand van de doden naar hen toe gaat, dan zullen zij zich bezinnen.
> [31] Maar hij zei tegen hem: Indien zij naar Mozes en de profeten niet luisteren, dan zullen zij ook niet overtuigd worden, in het geval dat er iemand uit de doden opstaat.

zelfs niet als iemand uit de doden opstaat
De rijke man zegt dat als er iemand uit de doden zou opstaan, dit hen wel tot nadenken zou stemmen. Maar we kennen iemand die uit de doden opgewekt werd, ene Lazarus! En de reactie van de leidslieden daarop, is niet dat zij zich bezinnen, maar dat zij beraadslaagden om Lazarus te doden, omdat daardoor velen in Jezus geloofden (Joh.12:10-11).
En later werden zij ook niet overtuigd door de opstanding van de Ware Lazarus, de Heer Jezus Christus zelf.

18. wat is dood? het leven is mij Christus, het sterven winst

Deze uitspraak doet Paulus in Filippenzen 1:21. Waar doelt Paulus hier op? Zegt hij dat het sterven winst is voor *hemzelf*, omdat hij dan rechtstreeks naar de hemel zou gaan, of spreekt hij van iets anders?

Paulus' missie
Paulus schrijft in dit hoofdstuk dat zijn gevangenschap is *tot bevordering van het evangelie* (:12), dat zijn boeien er juist toe hebben bijgedragen *dat velen vertrouwen hebben gekregen om onbevreesd het woord van God te spreken* (:15-16), dat ondanks de verkeerde motieven van sommigen, *Christus wordt verkondigd* en dat hij zich daarin verheugt (:18) en dat hoe het ook met hem zou aflopen,

Christus groot gemaakt zal worden in zijn lichaam, hetzij door leven, hetzij door dood (:20). Paulus had slechts één missie: *om aan de natiën de onnaspeurlijke rijkdom van de Christus te evangeliseren* (Ef.3:8).

In dit verband zegt Paulus dan in het volgende vers:

> *Filippenzen 1 (naar ISA)*
> [21] Want het leven is mij Christus en het sterven winst.

winst voor de zaak van Christus
Wanneer hij dit zegt, heeft hij het dus *niet* over gewin *voor zichzelf*, maar voor (de zaak van) Christus. In de (Herziene) Statenvertaling staat: het sterven is (*voor) mij* gewin, maar '*voor mij'* staat schuingedrukt en is toegevoegd door de vertalers. Paulus heeft het hier over het sterven van een martelaarsdood. Dát zou winst zijn voor Christus en ook ter bevordering van het evangelie, net als zijn gevangenschap.

In Filippenzen 3 zegt Paulus zelfs dat hij evenals de Heer bereidt was een martelaarsdood te sterven!

> *Filippenzen 3 (naar ISA)*
> [10] om Hem te kennen en de kracht van Zijn opstanding en de gemeenschap van Zijn lijden, gelijkvormig wordend aan Zijn dood.

19. wat is dood? ik verlang heen te gaan en met Christus te zijn

In de vorige blog zagen we waarom Paulus zijn sterven als winst beschouwde. Dat was niet, omdat hij bij zijn sterven meteen 'naar de hemel zou gaan'. Zijn sterven zou winst betekenen *voor zijn missie: de zaak van Christus.*

> *Filippenzen 1 (naar ISA)*
> [21] Want het leven is mij Christus en het sterven winst.
> [22] Maar indien het is: leven in het vlees, dan is dit voor mij vrucht van werk; en waaraan ik de voorkeur zal geven, *maak ik niet bekend!*

ik maak het niet bekend
De meeste vertalingen geven het laatste zinsdeel in vers 22 weer met: *waaraan ik de voorkeur zal geven, weet ik niet*, maar dat is onjuist. Paulus *maakte niet bekend* of hij een voorkeur had voor leven of sterven. Dat was niet aan Hem, maar aan God. Wat hij wel bekend maakt is het volgende:

> [23] Ik word echter gedwongen door de twee.
> (Ik heb het verlangen om op te breken en samen met Christus te zijn, want dat is zeer veel beter).
> [24] Het is echter noodzakelijker om vanwege jullie in het vlees te blijven.

met Christus zijn
De twee, *leven* of *sterven*, drongen hem, daar werd Paulus mee geconfronteerd in de praktijk. *Sterven* zou winst betekenen voor de zaak van Christus, als hij bleef *leven*, zou dit vrucht van zijn werk geven (:22) en dat vond hij noodzakelijker vanwege de Filippenzen. Maar wat hij écht verlangde is *een derde optie*, die hij *wel* bekend maakt in een tussenzin.

In de meeste vertalingen weergegeven met: *ik verlang heen te gaan en met Christus te zijn.* Het woord dat wordt weergegeven met *heen te gaan*, betekent letterlijk *op te breken*, of *losgemaakt te worden (Grieks: ana-lusai , opgebouwd uit de woorddelen: opwaarts + losgemaakt)* en met Christus te zijn.

Het *opwaarts-losgemaakt* worden, vindt plaats wanneer de Heer komt vanuit de hemelen, om ons vernederd lichaam te veranderen en gelijkvormig te maken aan het lichaam van Zijn heerlijkheid (Fil.3:20-21). Bij die gelegenheid zullen de doden in Christus worden opgewekt en tezamen met de dan nog levenden, weggerukt worden in wolken, tot een ontmoeting van de Heer in de lucht en zullen wij altijd met de Heer zijn (1 Thess.4:17). Paulus zag uit naar dit moment en verkoos dat boven sterven, of nog in het vlees blijven.

20. wat is dood? de verheerlijking op de berg

Bij de geschiedenis die we *de verheerlijking op de berg* noemen, neemt Jezus Petrus, Jakobus en Johannes mee op een berg. De Heer wordt voor hun ogen van gedaante veranderd (Grieks: *metamorphoo*), Zijn gezicht schijnt als de zon en zijn bovenkleding wordt wit als het licht. Ook zien zij Mozes en Elia, die met Hem spreken (Matth.17:1-3).

visioen
Hoe kunnen Mozes en Elia verschijnen aan de discipelen als zij dood zijn? Het antwoord is dat Mozes en Elia door de drie discipelen zijn gezien door middel van een *visioen* (Matth.17:9).

Hetzelfde woord *(Grieks: horama)* wordt gebruikt in Handelingen 12:9, waar Petrus gevangen zit, geketend tussen twee bewaarders. Er verschijnt een engel en de ketenen vallen van zijn handen, waarna hij zo de gevangenis uitloopt. Het commentaar hierop is veelzeggend.

> *Handelingen 12 (naar ISA)*
> [10] (…) En hij wist niet, dat het *werkelijkheid* was, wat er door de engel gebeurde, *maar hij meende een visioen te zien.*

werkelijkheid en visioen
Wat hier gebeurde was *werkelijkheid en geen visioen*. Bij de verheerlijking op de berg is het andersom. Daar is het *een visioen en geen werkelijkheid*. De drie discipelen hebben een blik in de toekomst gekregen, een voorvertoning van de Heer in Zijn Koninkrijk. In het laatste vers van Mattheüs 16 zegt Jezus:

> *Mattheüs 16 (naar ISA)*
> [28] Amen! Ik zeg tegen jullie: Er zijn enigen van degenen, die hier staan, die voorzeker de dood niet zullen proeven, voordat zij de Zoon van de mens hebben zien komen in zijn Koninkrijk.

de zevende dag
Dan staat er vervolgens in het volgende vers dat de Heer hen *na zes dagen* meeneemt op de berg (Matth.17:1). Na zes dagen, op *de zevende dag* krijgen de discipelen dit visioen. De symboliek ligt er hier dik bovenop. Een berg is een hoge plaats en een uitbeelding van het Koninkrijk. En het vindt plaats op de *zevende dag*, *een sabbat*. De zevende dag van duizend jaar (2 Petr.3:8), zal de Grote Sabbat aanbreken, *het Koninkrijk* van de Messias.

Op de zevende dag krijgen de discipelen een visioen van de Heer in Zijn Koninkrijk en verschijnen daarbij Mozes en Elia, als de vertegenwoordigers van de wet en de profeten.

Bijzonder is ook wat Petrus over deze gebeurtenis zegt in zijn tweede brief.

> *2 Petrus 1 (naar ISA)*
> [16] Want wij zijn geen met wijsheid gemaakte mythen nagevolgd, wanneer wij aan jullie de macht en de aanwezigheid *(Grieks: parousia)* van onze Heer Jezus Christus bekend maken, maar wij zijn ooggetuigen geworden van zijn majesteit.

parousia
Petrus zegt dat hij *ooggetuige* is geweest van de parousia van Christus. *Parousia* betekent *aanwezigheid* en wordt in de gangbare vertalingen meestal vertaald met *(weder)komst.* Petrus heeft dingen mogen zien die tot op de dag van vandaag nog toekomst zijn en hij is net als Johannes in Openbaring 1:10 overgeplaatst in de dag van de Heer. God heeft aan Petrus het profetisch woord bevestigd (2 Petr.1:19) en via hem doet Hij dat aan ons.

Als Mozes en Elia niet dood zijn, maar al verheerlijkt waren, dan is Christus niet de Enige die onsterfelijkheid heeft (1 Tim.6:16) en is Hij ook niet de Eersteling (1 Kor.15:20, 23).

21. wat is dood? zielen onder het altaar die roepen

In Openbaring 6 is sprake van zielen, die gedood zijn om het woord van God en die van onder het altaar God aanroepen en vragen om rechtverschaffing. Maar hoe kan dat, als de doden niet leven en er geen communicatie is in de dood?

> *Openbaring 6 (naar ISA)*
> [9] En wanneer Hij het vijfde zegel opende, zag ik onder het altaar de zielen van hen, die afgeslacht waren om het woord van God, en om het getuigenis dat zij hadden.
> [10] En zij riepen met luide stem, en zij zeiden: Tot wanneer, o heilige en waarachtige Eigenaar, oordeelt u niet, en verschaft u geen recht aan ons bloed bij hen, die op de aarde wonen?
> [11] En aan een ieder van hen werd een wit gewaad gegeven, en het werd tot hen uitgesproken, dat zij nog een korte tijd zouden rusten, totdat ook het getal van hun medeslaven en hun broeders compleet gemaakt zal worden, die gedood zouden worden, zoals ook zij.

zeven zegels
In Openbaring beschrijft Johannes zaken, die God hem liet zien, met betrekking tot de toekomst, *in de dag van de Heer* en die hij zag *in geest* (Opb.1:10). Wij zouden dit een *visioen* noemen.

Openbaring 6 is een verslag van hoe het Lam (Christus Jezus) de zeven zegels van een boekrol opent. Deze boekrol is de eigendomsakte van het land Israël (Jer.32:8-14). Alleen *Hij* is waardig de boekrol te openen. Het tweede tot en met het vierde zegel is een beschrijving van de grote verdrukking die over het Joodse volk zal komen, waarin velen zullen omkomen (Opb.6:3-8).

martelaren
Door de oproep van de twee getuigen (Openbaring 11) zullen in de grote verdrukking velen tot geloof komen, waarvan een deel het land uit zal vluchten (Matth.24:16; Opb.12:6). Een ander deel zal worden verdrukt in het land en velen zullen gedood worden (Opb.13:13). Deze gelovigen die worden gedood, zijn de martelaren die beschreven worden in Openbaring 6:9-11.

visioen
In Openbaring 6 is sprake van een *visioen*, waarin een altaar wordt gezien. Onder een altaar vinden we normaal gesproken het *bloed* van de slachtoffers. Maar hier is *geen* sprake van een *letterlijk*

altaar, maar in dit visioen wordt een *figuurlijk altaar* gezien. Er wordt geen *bloed* gezien onder het altaar, maar *zielen.* Het zijn de *zielen* van slachtoffers die roepen om rechtverschaffing, "*aan ons bloed"*. *Bloed* en *ziel* zijn in de Schrift synonieme begrippen.

> *Leviticus 17 (NBG)*
> [11] Want de ziel van het vlees is in het bloed en Ik heb het u op het altaar gegeven om verzoening over uw zielen te doen, want het bloed bewerkt verzoening door middel van de ziel.

We vinden in de bijbel dan ook een aantal keren dat bloed kan 'spreken'. Ook dit is natuurlijk niet letterlijk, maar figuurlijk.

> *Genesis 4 (naar ISA)*
> [10] En Hij zei: Wat heb jij gedaan? De stem van het bloed van jouw broer roept tot Mij vanaf de aardbodem.

> *Hebreeën 12 (naar ISA)*
> [24] (...) en tot het bloed van de besprenkeling, dat betere dingen spreekt dan Abel.

beeld-*spraak*
Het bloed van de door zijn broer gedode Abel riep niet letterlijk tot Kaïn en ook spreekt 'het bloed van de besprenkeling' niet letterlijk. Het bloed van de besprenkeling is beeld*spraak* en 'spreekt' van iets anders: van het geslachte Lam. Het is overdrachtelijk taalgebruik. Zo is het ook in het beeld in Openbaring 6. Daar roepen in het visioen de zielen onder het altaar om rechtverschaffing.

22. wat is dood? wat is de tweede dood?

De vraag beantwoorden *wat* de tweede dood is, zou kort en krachtig kunnen, omdat de bijbel zelf een duidelijke omschrijving geeft wat de tweede dood is. Die vinden we in het boek Openbaring, wat ook het enige bijbelboek is waarin de term voorkomt.

> *Openbaring 20 (naar ISA)*
> [14] En de dood en het dodenrijk werden in het meer van het vuur geworpen. Dit is de tweede dood: het meer van het vuur.
> [15] En indien iemand niet gevonden werd geschreven in het boek van het leven, werd hij in het meer van het vuur geworpen.

De definitie van de tweede dood geeft de Schrift zelf. *Dit* is de tweede dood: *het meer van het vuur.*

de duizend jaar
Het begin van Openbaring 20 beschrijft dat aan het einde van deze aeon er een nieuw tijdperk aanvangt, waarin Satan duizend jaar gebonden zal zijn, opdat hij de volkeren niet zal doen dwalen (Opb.20:1-3). Christus zal in deze aeon als Koning heersen, en daarom noemt men deze periode ook wel: het Messiaanse vrederijk.

opstanding *uit* de doden
Vóór de duizend jaar zullen vele doden worden opgewekt om het Koninkrijk binnen te gaan. Dit wordt *de eerste opstanding* genoemd (:5-6). De eerste opstanding is niet één moment waarbij doden worden opgewekt, maar is een reeks van opstandingen, waarbij *gelovigen* worden opgewekt.

De eerste opstanding is een *soort* opstanding, namelijk een opstanding *uit* de doden. Het heet opstanding *uit* de doden, omdat sommigen opstaan, maar de rest achterblijft in de dood. De eerste opstanding is een opstanding van tussen de overige doden uit.

opstanding van de doden
Het deel dat achterblijft in de dood wordt pas ná de duizend jaar opgewekt om voor de grote witte troon te verschijnen (:11). Dit is de opstanding van de (overige) doden (:5). Zij zijn gestorven als ongelovigen en worden voor de grote witte troon geoordeeld (:12).

> *Prediker 12 (naar ISA)*
> [14] Want God zal elke daad doen komen in het gericht over al het verborgene, hetzij goed, hetzij kwaad.

rechtgezet
Voor de grote witte troon worden allen, en wordt alles, gericht, dat is rechtgezet. Gods oordeel is naar waarheid (Rom.2:2). Daar zal dan ook de waarheid aan het licht komen (Rom.2:6-9) en niets verborgen blijven. Het kwade wat iemand gedaan heeft, zal vergolden worden (Rom.2:8) en voor velen zal dit gericht een ervaring zijn van verdrukking en benauwdheid (Rom.2:9).

Gods goedheid
Maar het is Gods goedheid dat Hij oordeelt, Hij zet alles recht wat krom is. Na het gericht bij de grote witte troon, zal er niet meer zoiets als *onrecht* zijn, maar ook niet voortbestaan. Slachtoffers ontvangen genoegdoening en daders wordt hun kwaad vergolden.
Paulus noemt Gods oordeel dan ook met recht: evangelie, dat is: goed bericht.

> *Romeinen 2 (naar ISA)*
> [16] in de dag, wanneer God de verborgen dingen van de mensen zal oordelen, in overeenstemming met mijn evangelie, door Jezus Christus.

opgewekt in vergankelijkheid
Degenen die geoordeeld worden voor de grote witte troon, zijn niet opgewekt in *onvergankelijkheid*. Er wordt geoordeeld over hun oude leven en ze worden in het oude lichaam gericht. Daarom sterven zij een tweede keer, net als bijvoorbeeld: Lazarus, het dochtertje van Jaïrus en de jongeling van Naïn.

Zij sterven een tweede keer doordat ze in het meer van het vuur worden geworpen, dat is de tweede dood (Opb.20:14). Zij ontvangen onvergankelijk leven als de dood wordt teniet gedaan. Daarover meer in een volgende blog.

23. wat is dood? de dood wordt buiten werking gesteld

We hebben gezien dat dood de afwezigheid van leven is (Opb.20:5) en dat er in de dood geen bewustzijn is. Maar wat gebeurt er met de dood? Sommigen leren dat de dood nooit ophoudt. Men spreekt dan over *de eeuwige dood*.

Dat klopt niet, omdat deze term nergens in de Schrift voorkomt, maar is ook niet juist, omdat men het begrip *eeuw-ig* leest als altijddurend en het Griekse woord *aionion* die betekenis niet heeft. Een aeon is een tijdperk. Voor het Hebreeuwse *olam* geldt hetzelfde.

het leven teniet gedaan?
We hebben de onbijbelse leringen van de onsterfelijke ziel en reïncarnatie al genoemd. Maar er is

ook een stroming die onderwijst dat de ongelovigen in het meer van het vuur worden gegooid en zullen ophouden te bestaan. Dit wordt in de theologie annihilationisme of de annihilatie leer genoemd. Eigenlijk is het dus een crematie, waarbij het grootste deel van de mensheid voor altijd in de dood zal blijven en voor hen *het leven teniet gedaan* wordt.

de dood teniet gedaan
Maar de Schrift leert het tegenovergestelde, namelijk dat *de dood wordt teniet gedaan!* Dat is het evangelie en elke leer die iets anders onderwijst, is dan ook geen evangelie (= goed bericht).

> *2 Timotheüs 1 (naar ISA)*
> [10] (...) onze Redder, Christus Jezus, die de dood teniet doet en leven en onvergankelijkheid aan het licht brengt door het evangelie.

Het Griekse woord *katargeo*, dat vertaald is met *teniet doen*, betekent letterlijk *niet werkzaam maken*. De dood wordt opgeheven en buiten werking gesteld. Als de dood niet meer actief is, zullen allen *leven*. Christus Jezus doet de dood teniet door allen leven en onvergankelijkheid te geven.

> *1 Korinthe 15 (naar ISA)*
> [22] Want net zoals in Adam allen sterven, zó zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden.

Alle mensen zullen onvergankelijk leven ontvangen, zoals de Eersteling Christus, die de dood achter Zich heeft en niet meer sterft (Rom.6:9). Niet allemaal tegelijk, maar in een bepaalde volgorde. Maar de reikwijdte betreft *allen die in Adam sterven,* en daarvan is niemand uitgezonderd.

> *1 Korinthe 15 (naar ISA)*
> [23] Maar ieder in zijn eigen rangorde: de Eersteling Christus, vervolgens zij, die van Christus zijn in zijn aanwezigheid *(parousia);*
> [24] daarna het einde, wanneer Hij het Koninkrijk overdraagt aan God, de Vader, wanneer Hij alle overheid en alle autoriteit en macht te niet zal doen.
> [25] Want Hij moet heersen, totdat Hij al zijn vijanden onder zijn voeten heeft geplaatst.
> [26] De laatste vijand, de dood, wordt buiten werking gesteld...

aanwezigheid
De *parousia* van de Heer wordt meestal vertaald met Zijn *komst*. In deze periode vinden er diverse opstandingen plaats. Het is de tijd waarin de Heer, na een periode van afwezigheid, *aanwezig* zal zijn. In dit tijdvak zullen diverse groepen gelovigen, op verschillende momenten, worden levend gemaakt. Bijvoorbeeld de gelovigen van de ecclesia bij de wegrukking (1 Thess.4:13-17) en de opstanding van de rechtvaardigen (Luk.14:14) voor de duizend jaar (Opb.20:5).

laatste vijand
De dood is de laatste vijand die teniet wordt gedaan. Velen zullen dan nog in de dood zijn. Zij waren ongelovigen en zijn verschenen voor de grote witte troon (Opb.21:11). Daar werden zij gericht en in de tweede dood geworpen, het meer van het vuur (Opb.20:14-15). Pas aan het einde van de levendmakingen, zullen zij als laatste worden levend gemaakt (1 Kor.15:24).

> [27] want Hij onderschikt alles onder Zijn voeten. Maar wanneer Hij zegt, dat alles onderschikt is, is het duidelijk dat het uitgezonderd Hem is, die alles aan Hem onderschikt.
> [28] En wanneer alles aan Hem onderschikt zal worden, dán zal ook de Zoon zelf onderschikt worden aan Hem, die alles aan Hem onderschikt, opdat God zal zijn: alles in allen.

Aan het einde, als Christus een volmaakt Koninkrijk overdraagt aan God, de Vader, zal er geen enkele vijand meer zijn. Alles zal aan Hem onderschikt zijn. *Ook en vooral*, de laatste (en grootste) vijand: de dood. De dood zal worden verslonden in de overwinning van de Levensvorst: Christus Jezus. Hij doet de dood teniet en geeft aan allen onvergankelijk leven!

24. **wat is dood? nawoord**

In deze serie blogs hebben we gezien wat de bijbel zegt over de dood. De Schrift is erg duidelijk in de beschrijving van wat de dood is en ook wat het niet is. Dood is de afwezigheid van leven. Zo makkelijk is het en een kind kan het begrijpen.

Maar omdat er zoveel misverstanden bestaan over de dood en deze ook nog eens hardnekkig en diepgeworteld zijn, hebben we een aantal teksten en geschiedenissen besproken, waarin men deze verkeerde inzichten over wat dood is, projecteert.

opstanding en levendmaking
De bijbel legt veel nadruk op opstanding en levendmaking, omdat het dé hoop is voor de doden. Denk aan 1 Korinthe 15 waar Paulus uitgebreid ingaat op het feit van de opstanding. Wat zou opstanding nog betekenen als de doden helemaal niet dood zijn, maar elders voortleven?

zaaien in verwachting
Wij zaaien onze doden als het ware door ze te begraven, zoals een zaadkorrel aan de aarde wordt toevertrouwd. Die zaadkorrel wordt levend en er komt een compleet nieuw lichaam uit: een plant. Zo begraven wij onze doden in de verwachting van de opstanding (1 Kor.15:37-44).

onze opstanding
Ook in 1 Thessalonicenzen 4, waar wordt gesproken over onze opstanding bij de wegrukking, zegt Paulus dat de doden in Christus zullen opstaan en tegelijk met degenen die levend zijn overgebleven bij Zijn komst, weggerukt zullen worden en gezamenlijk de Heer tegemoet gaan in de lucht (vers 13-18). Daarmee zouden we elkaar aanmoedigen en vertroosten. We gaan dus niet één voor één 'naar de hemel', maar gezamenlijk. En dat is ook logisch als we weten wat het lichaam van Christus is, een onlosmakelijke eenheid.

Er zullen ongetwijfeld nog meer Schriftplaatsen zijn die in dit verband een bespreking verdienen. Mocht ik die zelf tegenkomen, of door anderen op gewezen worden, dan zullen we deze nog bespreken en toevoegen aan deze serie.